

Sygn. akt **XXVIII C 23196/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **8 lipca 2024 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: sekretarz sądowy Magdalena Kucharska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **8 lipca 2024 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **A. Ż.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W.**

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o ustalenie i zapłatę

1. ustala, że nie istnieje stosunek prawny wynikający z umowy kredytu numer (...) -D/287 z dnia 29 września 2005 roku,

2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda:

a. kwotę **316.539,18 zł (trzysta szesnaście tysięcy pięćset trzydzieści dziewięć złotych 18/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **23 marca 2023 roku** do dnia zapłaty,

b. kwotę **101.765,21 CHF (sto jeden tysięcy siedemset sześćdziesiąt pięć franków szwajcarskich 21/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **23 marca 2023 roku** do dnia zapłaty,

3. oddala powództwo w pozostałej części,

4. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powoda kwotę **11.834 zł (jedenaście tysięcy osiemset trzydzieści cztery złote)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty.

Sygn. akt **XXVIII C 23196/22**

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) wniosła o:

- ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu zawartej przez strony,

- zasądzenie od pozwanego (dalej także jako: bank) kwot 316.839,18 zł i 101.762,21 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia następującego po dniu doręczenia pozwanemu odpisu pozwu do dnia zapłaty.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 29.09.2005 r. strona powodowa zawarła z pozwanym bankiem umowę kredytu nr (...) -D/287 o następującej treści.

Bank udziela kredytobiorcy kredytu w złotowej równowartości waluty wymiennej w kwocie 290.813,48 CHF, zwanego dalej kredytem, z zastrzeżeniem ust. 5 (§ 1 ust. 1).

Kwota w CHF określona w CHF w ust. 1 stanowi kwotę, w oparciu o którą będzie obliczona kwota kredytu wyrażona w złotych przy uruchomieniu kredytu oraz przy spłacie rat kapitału i odsetek (§ 1 ust. 3).

Uruchomienie kredytu następuje w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu kwoty kredytu na CHF po kursie kupna dewiz obowiązującym w banku w dniu uruchomienia kredytu (§ 1 ust. 4).

W przypadku wzrostu kursu CHF w okresie między dniem zawarcia niniejszej umowy a dniem uruchomienia transzy kredytu bank może obniżyć kwotę kredytu wyrażoną w CHF w takim stopniu, aby nie przekraczała 94,19% wartości przedmiotu kredytowania. Zmiana kwoty kredytu w związku ze zmianą kursu nie wymaga zawarcia aneksu do niniejszej umowy (§ 1 ust. 5).

Kredyt przeznaczony jest na sfinansowanie: zakupu lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w W., przy ul. (...) (§ 2 ust. 1).

Bank udziela kredytu na okres od dnia 29.09.2005 r. do dnia 25.09.20235 r. (§ 3 ust. 1).

Kredytobiorca zobowiązany jest dokonywać spłaty rat kredytu w złotych, według kursu sprzedaży ogłaszanego przez bank na dzień spłaty określony w niniejszej umowie (§ 8 ust. 2).

Kredytobiorca oświadcza, że przed podpisaniem umowy otrzymał wyciąg z „Taryfy opłat i prowizji Banku (...) S.A. za czynności bankowe w obrocie krajowym i zagranicznym” w części dotyczący niniejszej umowy oraz „Regulamin udzielania przez Bank (...) S.A. kredytów hipotecznych dla osób fizycznych”, zapoznał się z ich treścią i uznaje ich wiążący charakter (§ 24 ust. 1).

Dowód: umowa – k. 72-76.

Regulamin udzielania przez Bank (...) S.A. kredytów hipotecznych dla osób fizycznych (załącznik nr 1 do zarządzenia nr B 16/2004 prezesa zarządu (...) S.A. z dnia 5.07.2004 r.) miał następującą treść.

Tabela kursów – tabela kursów walut Banku (...) S.A. obowiązująca o godz. 8.00 w dniu, w którym nastąpiła operacja (§ 2 pkt 34).

Bank udziela kredytów hipotecznych w złotych lub denominowanych do kursu EUR, USD lub CHF, z zastrzeżeniem ust. 2 (§ 6 ust. 1).

Bank może wyrazić zgodę na udzielenie kredytu w innej walucie, niż określona w ust. 1 (§ 6 ust. 2).

Realizacja kredytu denominowanego następuje w złotych w wysokości odpowiadającej równowartości kredytu wyrażonego w walucie wymiennej przeliczone wg tabeli kursów, po kursie kupna: 1) dewiz w przypadku bezgotówkowej realizacji kredytu, 2) pieniędzy w przypadku gotówkowej realizacji kredytu (§ 33).

Spłata kredytu denominowanego wraz z odsetkami następuje w złotych, w ratach określonych w walucie bazowej kredytu w umowie kredytu, po ustalonym wg tabeli kursów kursie sprzedaży: 1) dewiz przy płatnościach w formie bezgotówkowej, 2) pieniędzy przy płatnościach w formie gotówkowej (§ 34 ust. 1).

Dowód: regulamin – k. 192-212.

W dniu 28.05.2013 r. strony zawarły aneks do umowy kredytu, pozwalający kredytobiorcy na spłatę rat kredytu bezpośrednio w CHF.

Dowód: aneks – k. 107.

Bank uruchomił kredyt kwotą łącznie 730.000 zł. W okresie od dnia 25.11.2005 r. do dnia 25.08.2022 r. bank pobrał od strony powodowej łącznie kwoty:

- 306.030,17 zł i 101.765,21 CHF tytułem spłaty rat kredytu,
- 300 zł tytułem opłat za wydanie zaświadczeń,
- 7.365,42 zł tytułem prowizji za udzielenie kredytu,
- 770 zł tytułem składek ubezpieczenia niskiego wkładu własnego,
- 2.373,59 zł tytułem składek ubezpieczenia kredytu.

Dowód: zaświadczenie – k. 79-82.

Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: oświadczenie – k. 111, 135.

Celem kredytu było uzyskanie środków na zakup lokalu mieszkalnego przeznaczonego na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych strony powodowej. Nieruchomość ta nie była wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej. Od ok. 2020 r. pod adresem nieruchomości jest zarejestrowana działalność gospodarcza powoda z zakresu pośrednictwa nieruchomości. Nieruchomość nie była wynajmowana.

Postanowienia umowy kredytu dotyczące powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych nie zostały indywidualnie uzgodnione przez strony. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie udzielił informacji, jak sposób bank ustala wysokość kursów walut obcych i spreadu, jak ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorcy, przedstawił historyczny wykres kursu CHF/PLN za poprzednie lata, nie przedstawił symulacji obrazującej wpływ zmian kursu CHF/PLN na wysokość rat kredytu i zadłużenie wyliczane w PLN. W czasie zawierania umowy strona powodowa nie posiadała dochodów ani oszczędności w CHF. Strona powodowa zorientowała się, że umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne w 2017 r. Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: przesłuchanie stron – k. 325-326.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony powodowej, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, a pozostałe dowody nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne.

Interes prawny.

Kredytobiorca posiada interes prawny w ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. Mianowicie okres kredytu wskazany w umowie jeszcze nie upłynął, zaś bank stoi na stanowisku, że umowa jest ważna, domaga się od kredytobiorcy zapłaty kolejnych rat kredytu i nie wyraża zgody na wykreślenie z księgi wieczystej

hipoteki zabezpieczającej roszczenia banku wynikające z umowy. Wobec tego powództwo o zapłatę nie kończyłoby definitywnie sporu stron dotyczącego oceny, czy umowa jest ważna.¹

Brak bezwzględnej nieważności umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), skoro kredytu udzielono w walucie polskiej, zaś CHF stanowił jedynie walutę indeksacji. Z przyczyn wyjaśnionych w dalszej części uzasadnienia postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym i dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.).²

Status konsumenta.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą banku, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem jest on konsumentem (art. 22¹ k.c.).

Oceny tej nie neguje fakt zarejestrowania działalności gospodarczej pod adresem nieruchomości sfinansowanej za środki pochodzące z kredytu, gdyż rejestracja ta miała charakter jedynie ewidencyjny, skoro w nieruchomości tej nigdy faktycznie nie była prowadzona działalność gospodarcza. Ponadto sama rejestracja miała miejsce już po zawarciu umowy kredytu, a chwilą decydującą o uznaniu określonej osoby fizycznej jako konsumenta, jest chwila dokonywania czynności prawnej³, zaś brak jest dowodu na okoliczność, aby już w dacie zawarcia umowy kredytu kredytobiorca planował w przyszłości wykorzystać nieruchomość do prowadzenia działalności gospodarczej.

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi nie sprostał - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank. Należy przy tym mieć na uwadze, że przedmiot sporu niniejszej sprawy dotyczył wyłącznie klauzul ryzyka kursowego i klauzul przeliczeniowych, a zatem ewentualne negocjacje innych postanowień umownych (dotyczących w szczególności wysokości marży oprocentowania, prowizji, opłat itd.) nie mają w tym zakresie żadnego znaczenia. Natomiast postanowienia regulaminu z samej swojej istoty nie podlegały negocjacjom.

Sama kwota kredytu (w CHF) nie była uzgodniona indywidualnie, ponieważ ustalenia określonej kwoty franków szwajcarskich dokonał pozwany bank – kredytobiorca we wniosku kredytowym wskazał określoną kwotę w PLN, natomiast bank dokonał jej przeliczenia na CHF według swojej tabeli kursowej, a zatem bez uzgodnienia z konsumentem – podanie kwoty kredytu w walucie obcej było konieczne z uwagi na konstrukcję kredytu denominowanego i nie wynikało z woli konsumenta, którego celem było uzyskanie środków w PLN, skoro miały one być przeznaczone na realizację celu mieszkaniowego w Polsce.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (§ 1 ust. 1 umowy w zakresie określającym kwotę kredytu w walucie CHF) określa główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie została sformułowana w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c.), ponieważ

analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, takie jak historyczny wykres kursu CHF/PLN za odpowiednio długi okres i symulację obrazującą wpływ znacznego wzrostu tego kursu na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczonych w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez bank tych wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.), skoro pomimo nieuzyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Klauzula ryzyka kursowego w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej określa samą kwotę kredytu, czyli najistotniejsze postanowienie umowy kredytu. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego. W rezultacie umowa kredytu po wyłączeniu z niej klauzuli ryzyka kursowego nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG), a zatem jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.).

Klauzule przeliczeniowe.

Klauzule przeliczeniowe (§ 1 ust. 4 i § 8 ust. 2 umowy) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG), ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). W oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta, a w umowie brak jest jednoznacznej informacji o tym, że konsument ponosi takie koszty, jaka jest ich wysokość i z czego one wynikają. Ponadto klauzule przeliczeniowe dawały bankowi całkowitą swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej, ponieważ postanowienia umowy w żaden sposób nie precyzowały, w oparciu o jakie zasady kurs waluty obcej miał być ustalany przez bank, a zatem bank mógł ustalić ten kurs na dowolnym poziomie. W rezultacie bank w oparciu o klauzule przeliczeniowe uzyskał rzeczywistą możliwość dowolnego kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy oraz własnych (skoro decydował także o wysokości kursu, po którym następuje wypłata kredytu), co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. Stanowisko to jest utrwalone w orzecznictwie.⁴

Należy przy tym zwrócić uwagę, że konstrukcja kredytu denominowanego determinowała to, że zakres swobody banku w kształtowaniu praw i obowiązków stron był jeszcze dalej idący aniżeli przy kredycie indeksowanym. Mianowicie w kredycie indeksowanym kwota kredytu była od początku podana w PLN, a zatem umowa przewidywała wprost wysokość świadczenia, które ma spełnić bank. Natomiast z uwagi na fakt, że w kredycie denominowanym kwota kredytu była wskazana w CHF, a jej wypłata była dokonywana w PLN po dokonaniu przeliczenia przez bank, oznaczało to, że w tego rodzaju kredycie bank decyduje nie tylko o wysokości świadczeń spełnianych przez kredytobiorcę, ale także o wysokości świadczenia spełnianego przez siebie.

Treść umowy kredytu zawartej przez strony naruszała prawa i obowiązki konsumenta jeszcze bardziej aniżeli „standardowe” umowy kredytu denominowanego. Mianowicie postanowienia tej umowy przewidywały, że w przypadku wzrostu kursu CHF w okresie między dniem zawarcia niniejszej umowy a dniem uruchomienia transzy kredytu bank może obniżyć kwotę kredytu wyrażoną w CHF w takim stopniu, aby nie przekraczała 94,19% wartości przedmiotu kredytowania, a zmiana kwoty kredytu w związku ze zmianą kursu nie wymaga zawarcia aneksu do niniejszej umowy (§ 1 ust. 5 umowy). Tym samym zmiana kursu CHF/PLN nie mogła być korzystna dla kredytobiorcy i zarazem nie mogła być niekorzystna dla banku. Mianowicie spadek kursu CHF/PLN, powodował, że kredytobiorca otrzymywał niższą kwotę kredytu w PLN, jednak wzrost kursu CHF/PLN nie powodował, że otrzymywał wyższą kwotę kredytu w PLN, skoro bank mógł tę kwotę obniżyć jednostronną decyzją (zmiana kwoty nie wymagała zawarcia

aneksu. Tak daleko idące zróżnicowanie praw i obowiązków stron na niekorzyść konsumenta oznacza, że również § 1 ust. 5 umowy należy uznać za niedozwolone postanowienie umowne.

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.⁵ Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie realizowanie obowiązków umownych przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw) czy kwestia ewentualnego zawarcia przez strony aneksu do umowy kredytu upoważniającego kredytobiorcę do spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało także znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego.

Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.⁶ Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta,⁷ zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ jest on przepisem prawa krajowego o charakterze ogólnym, który nie ma zastosowania konkretnie do umów zawieranych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem⁸, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, w której świadczenia zostały oznaczone w walucie polskiej, natomiast w walucie obcej jest wyrażana tylko kwota kredytu, która jednak podlega wypłacie w walucie krajowej. Podsumowując, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce zawartego w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.⁹

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. 10, ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają istotę umowy kredytu denominowanego do waluty obcej. Skoro zaś postanowienia te określają sposób wykonywania umowy i wobec tego bez nich nie jest możliwe stwierdzenie, jak umowa ma być wykonywana, co oznacza, że umowa po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG), a zatem nie wiąże także w pozostałym zakresie¹¹, czyli jest w całości nieważna¹² (art. 58 § 1 k.c.).

Należy przy tym mieć na uwadze, że w przypadku kredytu denominowanego, który podlegał wypłacie tylko w PLN, skutek w postaci nieważności umowy wobec stwierdzenia abuzywności klauzuli przeliczeniowej dotyczącej wypłaty kredytu w złotych po kursie kupna banku jest jeszcze bardziej ewidentny aniżeli w przypadku innych umów kredytu powiązanych z walutą obcą. Skoro bowiem kwota kredytu była wyrażona w CHF, lecz wypłata kredytu była możliwa tylko w PLN, to wyłączenie z umowy regulującej sposób przeliczenia CHF na PLN dla celu wypłaty kredytu powoduje, że nie jest w ogóle możliwe ustalenie kwoty PLN, w której kredyt ma zostać wypłacony, a tym samym nie jest możliwe ustalenie treści podstawowego świadczenia banku, o którym mowa w art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Stanowisko to znajduje oparcie w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wskazał, że „umowa jest umową kredytu denominowanego, w której określono kwotę kredytu w walucie obcej i przewidziano jednocześnie, że wypłata

powinna nastąpić w złotych. Eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, że nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie.”¹³ Faktem jest, że w dawniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczano możliwość utrzymania w mocy umowy kredytu denominowanego po stwierdzeniu bezskuteczności niedozwolonych klauzul przeliczeniowych przez uznanie, że kwotą kredytu nie jest kwota wskazana w umowie w CHF,¹⁴ lecz kwota faktycznie wypłacona przez bank w PLN, jednak zabieg ten de facto stanowi niedopuszczalną ingerencję Sądu w treść umowy kredytu wykraczającą poza ramy wynikające z art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, która została wprost wykluczona w aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości.¹⁵ Do tego należy dodać, że umowa kredytu przewidywała, że raty kredytu mogły być spłacane wyłącznie w PLN, a nie w walucie obcej, a zatem brak związania postanowieniem dotyczącym przeliczenia rat kredytu spłacanych w walucie polskiej na zadłużenie w walucie obcej wykluczał możliwość wykonywania umowy.

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu *ex tunc* oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (*condictio sine causa*) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub 4 k.c.¹⁶ Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Nieważność umowy kredytu oznacza zatem, że bank powinien zwrócić kredytobiorcy pobrane od niego raty kredytu, odsetki karne oraz opłaty i prowizje związane z zawarciem i wykonywaniem umowy kredytu.

Nieważność umowy kredytu obejmuje nieważność także wszystkich jej postanowień umownych, nakładających na powoda obowiązek regulowania składek ubezpieczeniowych, których beneficjentem (ubezpieczonym) jest bank, takich jak ubezpieczenie pomostowe i ubezpieczenie niskiego wkładu własnego. Tego rodzaju ubezpieczenia dawało ochronę ubezpieczeniową bankowi, a tym samym nawet po przekazaniu składek ubezpieczenia towarzystwu ubezpieczeniowemu jest on beneficjentem ubezpieczenia, a zatem pozostaje wzbogacony (art. 409 k.c.) dzięki uzyskaniu ochrony ubezpieczeniowej.

Jednocześnie brak jest podstaw dla uwzględnienia żądania zwrotu opłaty za wydanie zaświadczenia stwierdzającego wysokość świadczeń spełnionych przez kredytobiorcę na rzecz banku. Strona powodowa nie wskazała podstawy faktycznej ani prawnej tego żądania oraz nie jest ona dostrzegana przez Sąd. W szczególności uzasadnieniem tego żądania nie może być okoliczność stwierdzenia nieważności umowy kredytu, ponieważ podstawą pobrania tej opłaty nie były postanowienia umowy kredytu, lecz (prawdopodobnie) inne postanowienia lub regulacje, których strona powodowa nie przedłożyła, co czyni niemożliwym dokonanie ich oceny prawnej. Jednocześnie należy zauważyć, że w zamian za pobraną opłatę (którą zarazem trudno uznać za rażąco wygórowaną) bank faktycznie wyświadczył konkretną usługę, to jest wydał żądane zaświadczenie, które było przydatne dla strony powodowej, skoro posłużyło jej do wykazania wysokości roszczenia dochodzonego w niniejszej sprawie.

Mając powyższe na uwadze, Sąd zasądził od banku na rzecz kredytobiorcy kwotę 316.539,18 zł i 101.762,21 CHF tytułem zwrotu świadczenia nienależnego spełnionego w okresie objętym żądaniem pozwu, z czego:

- 306.030,17 zł i 101.765,21 CHF tytułem spłaty rat kredytu,
- 7.365,42 zł tytułem prowizji za udzielenie kredytu,
- 770 zł tytułem składek ubezpieczenia niskiego wkładu własnego,
- 2.373,59 zł tytułem składek ubezpieczenia kredytu.

Powództwo zostało natomiast oddalone w zakresie obejmującym żądanie zwrotu kwoty 300 zł tytułem opłat za wydanie zaświadczeń.

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne¹⁷, a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2017 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie kredytobiorcy nie jest przedawnione.

Zarzut zatrzymania.

Umowa kredytu jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c.¹⁸, gdyż istota tej umowy sprowadza się do oddania przez bank środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy w zamian za świadczenie wzajemne w postaci zapłaty odsetek, a zatem oba te świadczenia są ekwiwalentne. Pomimo tego Sąd nie uwzględnił zarzutu zatrzymania (art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.). Mianowicie skorzystanie z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego powoduje wstrzymanie wymagalności roszczenia wierzyciela, a w rezultacie wyłącza opóźnienie w spełnieniu świadczenia przez dłużnika, a w konsekwencji wykluczyła możliwość dochodzenia przez wierzyciela odsetek za okres po skorzystaniu z prawa zatrzymania¹⁹. Niemniej jednak pozbawienie konsumenta prawa do dochodzenia tych odsetek za wskazany okres stałoby w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/1320. Co więcej, sprzeczne ze wskazanymi regulacjami byłoby również samo uzależnienie możliwości odzyskania przez konsumenta świadczenia nienależnego od tego, czy zaoferował lub zabezpieczył roszczenie banku²¹. Wobec tego Sąd stwierdził, że jedynym rozwiązaniem zgodnym z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, jest stwierdzenie, że pozwany nie może skutecznie powoływać się na prawo zatrzymania. Niezależnie od tego, zarzut zatrzymania jest niezasadny również z tej przyczyny, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelnością drugiej strony.²²

Zarzut potrącenia.

Zarzut potrącenia okazał się niezasadny. Roszczenie strony pozwanej o zwrot równowartości rat kredytu stanowi roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego (art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c.), a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.), skoro więc brak jest dowodu na uprzednie skierowanie przez stronę pozwaną takiego wezwania do strony powodowej bezpośrednio, to oznacza, że roszczenie strony pozwanej było niewymagalne, a zatem nie mogło zostać potrącone (art. 498 § 1 k.c.). Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym wskazano, że wierzytelność jest wymagalna w rozumieniu art. 498 § 1 k.c. w terminie wynikającym z art. 455 k.c.²³ Wyłączona jest zatem możliwość złożenia oświadczenia o potrąceniu wierzytelności jeszcze niewymagalnej. Takie przedwczesne potrącenie nie wywołuje żadnych skutków, także po nadejściu terminu wymagalności, ponieważ nie jest dopuszczalna konwalidacja czynności jednostronnej.²⁴

Należy przy tym wyjaśnić, że wezwanie do zapłaty złożone w piśmie procesowym (k. 296) nie mogło odnieść skutku, skoro odpis tego pisma został doręczony nie powodowi, lecz jego pełnomocnikowi procesowemu. Nawet gdyby zaś przyjąć inaczej, to pismo z wezwaniem do zapłaty zawierało zarazem zarzut potrącenia, a skoro tak, to zarzut potrącenia (i zawarte w nim implicite oświadczenie o potrąceniu) dotarł do powoda w czasie, kiedy wierzytelność pozwanego była niewymagalna, skoro powód miał spełnić świadczenie w terminie 7 dni.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe²⁵, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Jednocześnie skuteczność dochodzenia zwrotu powyższego świadczenia przez konsumenta nie może być uzależniona od złożenia przez niego oświadczenia, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy nieuczciwych warunków umownych i wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną.²⁶

Wezwanie do zapłaty nastąpiło z chwilą doręczenia pozwanemu odpisu pozwu w dniu 8.03.2023 r. (k. 129), co oznacza, że pozwany powinien był spełnić świadczenie dochodzone pozwem w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 23.03.2023 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie.

Koszty procesu.

Stosownie do wyniku postępowania, pozwany został na podstawie art. 100 k.p.c. obciążony całymi kosztami procesu obejmującymi kwoty:

- 1.000 zł tytułem równowartości opłaty od pozwu,
- 34 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa,
- 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

1 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.05.2022 r., II CSKP 163/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.05.2022 r., II CSKP 1030/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2022 r., II CSKP 797/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2022 r., II CSKP 701/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.06.2022 r., II CSKP 616/22.

2 Por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22.

3 Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.02.2012 r., V ACa 96/12.

4 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.01.2016 r., I CSK 1049/14,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.03.2017 r., IV CSK 285/16,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.10.2018 r., II CSK 632/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.12.2018 r., V CSK 559/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 19/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.04.2019 r., III CSK 159/17,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.05.2019 r., I CSK 242/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.09.2020 r., I CSK 556/18.

5 Por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17.

6 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.10.2019 r., C-290/18, D., pkt 62,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank (...), pkt 67-70.

7 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 78.

8 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 76.

9 Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

10 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.04.2019 r., III CSK 159/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.05.2019 r., I CSK 242/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18.

11 Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

12 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18.

13 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.05.2022 r., II CSKP 650/22.

14 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18.

15 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 79, 83-84.

16 Por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6.07.2021 r., III CZP 41/20,
- uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

17 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., C-698/18 i C-699/18, (...) Bank (...), pkt 67 i 83,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., C-224/19 i C-259/19, C. i B. B. V. A., pkt 91-92,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., C-485/19, (...) (...), pkt 63-66,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, (...), pkt 46-48,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 100,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25.04.2024 r., C-484/21, C., pkt 37,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25.04.2024 r., C-561/21, B. S., pkt 34,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22.

18 Por:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.04.2011 r., IV CSK 422/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2014 r., IV CSK 440/13,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., II CSK 281/16,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.06.2021 r., II CSKP 63/21,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.02.2022 r., II CSKP 459/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18.01.2023 r., I CSK 6101/22
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1.02.2023 r., I CSK 6309/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5111/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5424/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5447/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20.07.2023 r., I CSK 5939/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.07.2023 r., I CSK 6145/22,
- postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6.10.2023 r., III CZP 126/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.03.2024 r., II CSKP 183/23,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11.04.2024 r., I CSK 1216/23.

19 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2022 r., II CSKP 34/22.

20 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14.12.2023 r., C-28/22, (...)Bank, pkt 87.

21 Por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.05.2024 r., C-424/22, (...) Bank (...), pkt 38.

22 Por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19.06.2024 r., III CZP 31/23.

23 Por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5.11.2014 r. III CZP 76/14.

24 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.11.2008 r., V CSK 169/08.

25 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1998 r., III CKN 436/97

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2004 r., V CK 461/03.

26 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7.12.2023 r., C-140/22, (...), pkt 59, 65.

- postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.05.2024 r., C-348/23, (...) Bank (...), pkt 35.